

оцінювати результати діяльності з позицій нестандартного підходу, цінувати самотність творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комарова Т.С. Художественное творчество в детском саду / Т.С. Комарова // Творчество в детском саду. – 2009. – № 1. – С. 3 – 7.
2. Лисина М.И. Проблемы онтогенеза общения: монография / М.И. Лисина. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.
3. Лисина М.И. Психологическое содержание контактов между младенцами / М.И. Лисина, Л.М. Царегородцева // Генетические проблемы социальной психологии: сб. науч. тр. – Минск: Изд-во Минского ун-та, 1985. – С. 41 – 55.
4. Ружская А.Г. Речь детей двух-семи лет в общении с взрослым и со сверстником / А.Г. Ружская, А.Э. Рейстейн // Генетические проблемы социальной психологии: сб. науч. тр. – Минск: Изд-во Минского ун-та, 1985. – С. 88 – 100.

The author of the article has analyzed theoretical approaches of scientists to the problem of formation of interpersonal culture among children of preschool age, features of formation of value relations to another person (adult and teen).

Key words: aesthetic education, interpersonal culture, culture of interpersonal relations, preschooler.

УДК 81'25:81'23(045)

Дзюбайло О. А.
студентка 1-го курсу, магістр, спеціальність «Середня освіта (Мова і література (англійська))»,
Мукачівський державний університет
Теличко Н.В.
доктор педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ І ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНОТАТИВНОГО І РЕФЕРАТИВНОГО ВИДІВ ПЕРЕКЛАДУ

У статті проаналізовано сучасний стан навчання анотативного та реферативного видів перекладу майбутніх перекладачів і дано психолінгвістичну та лінгвістичну характеристику цих видів перекладу.

Ключові слова: анотативний переклад, реферативний переклад, денотативний зміст, макроаналітичне згортання, гетеровалентний переклад.

Нескінченна різноманітність сучасного світу передається за допомогою сучасних засобів інформації у відчуттях та інтерпретаціях численних учасників єдиного міжнародного інформаційного простору, у центрі якого в ролі медіатора постає перекладач. За таких тенденцій життя роль перекладу як засобу комунікації та підтримки економічних, суспільно-політичних, наукових, культурно-естетичних та інших відносин між народами значно зростає.

На сьогодні спостерігається тенденція активного поширення та широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Проте недослідженою залишається проблема навчання анотативного і реферативного видів письмового перекладу майбутніх філологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що у методиці навчання перекладу існує кілька поглядів на необхідність навчання анотативного та реферативного видів перекладу. Дослідники І. С. Алексеева, Н. Д. Зоріна, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, З. Д. Львовская, В. В. Сдобніков, О. В. Петрова, А. Л. Семенов, О. І. Чередниченко анотативний і реферативний види перекладу називають різновидами мовного посередництва поряд з власне перекладом, Н. М. Гавриленко, Н. М. Нестерова, О. І. Новиков, І. В. Корунець, О. Г. Князева, Л. М. Черноватий визначають окремим типом скороченого перекладу або неповного виду перекладу, або гетеровалентного перекладу (термін Черноватого Л. М.) на протиположності повному перекладу (еквівалентному перекладу), А. Є. Нямцу і В. В. Сафронова – різновидом письмової форми перекладу.

Отже, незважаючи на множинність точок зору щодо цієї проблеми, науковці поділяють думку, що анотативний і реферативний переклади є окремими особливими видами письмового перекладу, якими повинен оволодіти перекладач.

На сьогодні спостерігається тенденція активного поширення та широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Проте недослідженою залишається проблема навчання анотативного і реферативного видів письмового перекладу, а саме їх психолінгвістична та лінгвістична

Основним критерієм якості анотативного та реферативного перекладів є семантична або дезидиративна адекватність, яку по відношенню до тексту загалом доцільніше назвати смисловою, яка є особливістю цих видів перекладу та, враховуючи їхню специфіку, дозволяє визначати наскільки правильно вони реалізують комунікативну установку, ініційовану одержувачем. Для досягнення

цієї мети варто слідувати певній послідовності етапів, що скеровують дії перекладача та представлені у різних моделях здійснення анотативного та реферативного перекладів.

На сьогодні існує кілька моделей здійснення анотативного та реферативного перекладів: Модель здійснення анотативного / реферативного перекладу за Л. М. Черноватим та Модель здійснення анотативного / реферативного перекладу за О. І. Новіковим та Н. М. Нестеровою.

Порівняємо обидві запропоновані вище моделі здійснення анотативного і реферативного видів перекладу. Варіант моделі О. І. Новікова, Н. М. Нестерової передбачає здійснення другого етапу у внутрішній формі, зливаючись із першим етапом, тобто анотація / реферат мовою оригіналу в експліцитній формі взагалі не складається, а перекладач відразу породжує текст перекладу мовою перекладу [6, с.11]. Для навчання перекладачів цим видам перекладу на початкових етапах видається доцільним їх розділення. У варіанті моделі О.І. Новікова та Н.М. Нестерової зникає етап редагування, присутність якого, як ми вважаємо, у моделі Л.М. Черноватого є абсолютно виправданою.

Прибічники двоетапного підходу (Нестерова Н. М., Новиков О. І.) пропонують подібну модель, зводячи її до двох етапів: на першому етапі відбувається осмислення тексту оригіналу і його смислове згортання, тобто перехід від тексту оригіналу до його денотатного змісту, а змістом другого є власне створення мовою перекладу реферату чи анотації, що ґрунтуються на мовленнєвій компресії.

Таким чином, порівнюючи ці дві моделі здійснення анотативного / реферативного перекладу, зазначимо, що модель, запропонована Л.М. Черноватим, є розгорнутим варіантом, характерним для початкових етапів його здійснення та навчання, тоді як модель, розроблена О.І. Новіковим і Н.М. Нестеровою є результатом інтеріоризації, що відбувається внаслідок виконання певного обсягу дій, спрямованих на анотування чи реферування тексту оригіналу мовою перекладу. Внаслідок згаданої інтеріоризації низка операцій, зокрема й другий етап загалом, імовірно переходить в імпліцитну форму, внаслідок чого він здійснюється без зовнішніх ознак, а тому непомітний для зовнішнього спостереження.

Розглянемо та проаналізуємо етапи запропоновані вченими, які, на нашу думку, є важливими для здійснення анотативного і реферативного видів перекладу, а отже становлять основу процесу анотативного і реферативного перекладів (етап аналізу тексту оригіналу, етап згортання, етап породження тексту перекладу, етап редагування). На початковому етапі відбувається пізнавальне орієнтування в першоджерелі. Найпершою і найнеобхіднішою умовою анотування та реферування, як і умовою успішного перекладу, є точне і

повне розуміння першоджерела, тобто його аналіз та осмислення, які передбачені в обох запропонованих моделях.

Відомо, що умовою адекватного перекладу, так як і анотування / реферування, є достатньо глибоке розуміння тексту, який сприймається. Розуміння є найбільш загальним у перекладі взагалі та в анотуванні / реферуванні зокрема, те, що об'єднує їх. Беручи до уваги зв'язок цілісності і можливості згортання тексту, А. А. Леонтьєв підкреслював, що лише той текст по-справжньому осмислений, який можна виразити у якій завгодно короткій формі [5, с. 29]. Лише за умови розуміння виникає можливість оцінити, що в тексті є головним, важливим, а що другорядним, додатковим. Відповідно до праць О. І. Новікова та Н.М. Нестерової установка перекладача на анотування / реферування стимулює таке осмислення і розуміння тексту, яке призводить до формування в інтелекті перекладача мисленнєвого утворення [6, с.10], яке представляє текст цілому, але не має експліцитного вираження між вихідним текстом і кінцевим результатом, тим не менш є основою для формування кінцевого продукту цих видів перекладу, стає основою для повноцінного вторинного тексту перекладу. Це досягається за рахунок того, що під час проміжного етапу перехід до змісту робить «прозорою» внутрішню структуру тексту, задає місце і роль у ній складових елементів і їхній порядок.

Виходячи з цього, І. В. Корунець вважає, що результат перекладу є не просто результатом редуції вихідного тексту, а результатом смислового перетворення, обов'язковим і відмінним етапом якого є смислове згортання [3], що підтверджує той факт, що процес розуміння завжди супроводжується згортанням.

Таким чином, у процесі згортання текст первинного документа не просто скорочується, а «згортається» так, щоб за потреби його можна було «розгорнути», подати більш повно, точно й, виходячи з нього, вирішити питання про доцільність звернення до першоджерела. Це значною мірою залежить від того, чи вдасться при перекладі експлікувати «закодовану» автором інформацію. Сприятий текст компресується до певного комплексу смислів, ієрархія яких утворює загальний смисл оригіналу. Осмислення тексту відбувається шляхом розділення матеріалу на частини за допомогою його смислового групування і виділення так званих смислових опорних пунктів або смислових віх [2], які дозволяють зрозуміти певний відрізок тексту в цілому, певним чином стають його заміниками, які його презентують в оперативній пам'яті. Таким чином, ці смислові віхи є не лише способом осмислення тексту, але і його попереднім результатом. Ці елементи тексту призначені для подальшого аналізу і для його розуміння в цілому. Тому, як проміжний етап, визначені у тексті смислові віхи запам'ятовуються по мірі їх виділення, при

цьому, як передбачає О. І. Новіков, більшість із них фіксуються у пам'яті уже на вихідній мові [6]. У зв'язку з цим можна вважати, що процес перекладу здійснюється, головним чином, на етапі осмислення і аналізу тексту. А. А. Леонтьєв підкреслює, що відповідно у пам'яті утримується лише «смісловий скелет» вихідного тексту, його «програма» [5].

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що етап осмислення та аналізу супроводжується згортанням, яке відбувається паралельно та одночасно з другим етапом за моделлю Л. М. Черноватого. Розглянемо детальніше процес згортання. Суть процесу згортання полягає у визначенні рівня необхідності та достатньої інформативності повідомлення залежно від завдань згортання. Залежно від глибини відображення ознак тексту Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова розрізняють мікроаналітичне та макроаналітичне згортання [4, с. 15]. При мікроаналітичному згортанні наводять формальні відомості про текст і найзагальніші відомості про його зміст (анотація). У той час як при макроаналітичному згортанні більш детально розкривається зміст тексту: основні та другорядні теми, аспекти їх розгляду (реферат).

У рамках анотативного і реферативного видів перекладу використовується поняття трансдукції (нім. Transduktion), яке було запропоновано К. Хенгстом. А. А. Вейзе визначає трансдукцію (процес семантичного згортання) основною мовною трансформацією при реферативному перекладі, яка включає перекодування смислу відрізків тексту більших, ніж речення, іноземною мовою. На думку А. А. Вейзе, трансдукція є винятковою особливістю реферативного перекладу [1, с. 101]. При цьому ми вважаємо, що процес семантичного згортання є ідентичним, як у випадку виконання анотативного, так і реферативного перекладів. Принцип згортання інформації однаковий в обох випадках, відрізняється ступінь конденсації матеріалу, відповідно до якого в анотації інформація подається більш спресовано, конденсовано, ніж у рефераті мовою перекладу. Узагальнення передбачає глибоке проникнення в предмет діяльності, абстрагування від другорядних ознак і синтез найбільш істотних рис. При цьому вихідне значення формулюється в більш згорнутому вигляді, зв'язки і відносини між предметами і явищами висловлюються більш узагальнено. Найбільш поширеним способом зміни є структурно-семантичні трансформації – перефразування, об'єктом яких можуть бути як одне, так і кілька речень оригінального тексту [3].

Попри різноманітність варіантів структурування вторинних текстів, на нашу думку, структура повинна відображати логіку викладу матеріалу у тексті оригіналу і переклад має бути його скороченим «двійником», тобто бути семантично адекватним оригіналу.

Таким чином, анотативний та реферативний види перекладу мають низку психолінгвістичних і лінгвістичних особливостей, які суттєво відрізняють їх від інших видів перекладу і повинні бути враховані у навчанні майбутніх перекладачів, оскільки студент має бути добре обізнаним із жанровими особливостями та правилами побудови вторинних текстів, які він породжуватиме.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вейзе А.А. Теория и практика порождения вторичного текста в курсе вузовского обучения иностранным языкам (на материале английского языка): дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраный язык)» / Аполлон Анатольевич Вейзе. – Минск, 1993. – 435 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в освіті / Р. С. Гуревич // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 364-365.
3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: підручник / І.В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
4. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Вікар, 2003. – 328 с.
5. Леонтьєв А. А. Язык. Речь. Речевая деятельность: монография / А.А. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
6. Новиков А.И. Реферативный перевод научно-технических текстов / А.И. Новиков, Н.М. Нестерова. - М.: Ин-т языкознания АН СССР, 1991. – 148 с.

The article deals with the current state of studying the anotative and abstract types of translations of future translators and gives a psycholinguistic and linguistic characteristic of these types of translations.

Key words: anotative translation, abstract translation, denotative content, macroanalytic folding, heterovalent translation.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>